

Sygn. akt I UK 240/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 7 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący)

SSN Maciej Pacuda

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M.P.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w W.

o prawo do emerytury tylko za polskie okresy zatrudnienia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 7 listopada 2019 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 15 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w części dotyczącej oddalenia
apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. i
sprawę w tym zakresie przekazuje do ponownego rozpoznania i
orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 20 grudnia 2016 r., sygn. akt VIII U (...), Sąd Okręgowy w Ł. zmienił decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w W. z dnia 7 grudnia 2015 r. i przyznał M.P. od 1 marca 2012 r. prawo do emerytury tylko za

polskie okresy ubezpieczenia (pkt 1), oraz zasądził na rzecz skarżącej od organu rentowego zwrot kosztów procesu (pkt 2).

Sąd ustalił, że ubezpieczona, urodzona 12 marca 1948 r., w dniu 13 stycznia 2004 r. złożyła wniosek o emeryturę, wskazując oprócz polskich okresów ubezpieczenia (19 lat, 6 miesięcy i 8 dni) także okres ubezpieczenia, którym była objęta z tytułu zatrudnienia na terenie Bośni i Hercegowiny oraz Republiki Serbii. Decyzją z dnia 7 kwietnia 2005 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych na podstawie art. 29 ustawy dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.; dalej „ustawa emerytalna”) oraz Umowy z dnia 16 stycznia 1958 r. o ubezpieczeniu społecznym między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Republiki Jugosławii (Dz.U. z 1959 r. Nr 19, poz. 114; dalej również powoływanej jako „Umowa”) przyznał ubezpieczonej emeryturę od 1 stycznia 2004 r., tj. od miesiąca, w którym zgłoszono wniosek o emeryturę, na podstawie art. 29 ustawy emerytalnej - w wysokości proporcjonalnej. Do ustalenia wysokości emerytury uwzględniono 19 lat, 6 miesięcy i 8 dni okresów składkowych i nieskładkowych ubezpieczenia w Polsce oraz 11 lat, 7 miesięcy i 15 dni okresów ubezpieczenia na terenie byłej Jugosławii. Kwotę emerytury w wysokości 914,41 zł ustalono, stosując proporcję 234 miesięcy pracy w Polsce do 374 miesięcy łącznej pracy (ubezpieczenia). Po przyznaniu prawa do emerytury - w okresie od 15 kwietnia 2004 r. do 31 marca 2010 r. - ubezpieczona była pracownikiem Wojewódzkiej Stacji Sanitarno - Epidemiologicznej w Ł.. Decyzją z dnia 16 grudnia 2009 r. Fundusz Emerytalny i Inwalidzki Ubezpieczenia Republiki Serbskiej przyznał jej prawo do emerytury serbskiej od 21 lipca 2009 r., uwzględniając do wymaganego stażu okres zatrudnienia w Bośni i Hercegowinie, w Republice Serbskiej oraz w Polsce. Ustawodawstwo Republiki Serbii warunkuje przyznanie prawa do emerytury od ukończenia przez kobietę 60 lat i legitymowania się stażem co najmniej 20 lat pracy albo legitymowania się 35 - letnim stażem pracy bez względu na wiek. W dniu 15 marca 2012 r. ubezpieczona złożyła wniosek o przyznanie emerytury tylko z okresów zatrudnienia w Polsce. Wniosek ten ponowiła w dniu 11 września 2012 r. oraz w dniu 20 listopada 2012 r., domagając się wydania formalnej decyzji. W dniu 30 listopada 2012 r. Zakład Ubezpieczeń

Spółecznych Oddział w W. przeliczył od 1 grudnia 2012 r. emeryturę w wysokości proporcjonalnej. Na skutek odwołania od powyższej decyzji Sąd Okręgowy w W. wyrokiem z dnia 19 września 2013 r. oddalił je jako bezzasadne, natomiast Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 9 września 2015 r. uchylił zaskarżony wyrok i poprzedzając go zaskarżoną decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 30 listopada 2012 r., przekazując sprawę temu organowi do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wyroku Sąd Apelacyjny wskazał, że wnioski składane przez ubezpieczoną w dniach 15 marca 2012 r. i 11 września 2012 r. dotyczyły nie przeliczenia, ale przyznania emerytury na podstawie art. 27 ustawy emerytalnej jedynie za okresy zatrudnienia w Polsce, a zatem zaskarżona decyzja z dnia 30 listopada 2012 r. nie jest adekwatna do żądania ubezpieczonej, która udowodniła ponad 20 lat pracy w Polsce.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że odwołanie zasługuje na uwzględnienie. Sąd wskazał, że w dacie złożenia wniosku o emeryturę z uwzględnieniem tylko polskich okresów ubezpieczenia, tj. w dniu 15 marca 2012 r., skarżąca legitymowała się ponad 20-letnim okresem ubezpieczenia w Polsce, a co za tym idzie, nabyła prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym jedynie za polskie okresy ubezpieczenia. Sąd podkreślił, że w sprawie ma zastosowanie art. 10 Umowy z dnia 16 stycznia 1958 r. o ubezpieczeniu społecznym między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Republiki Jugosławii. W sprawie wykazane zostało, że ubezpieczona spełnia warunki do pełnej emerytury jedynie według polskich przepisów, nie spełnia zaś tych wymogów w oparciu o przepisy obowiązujące w Republice Serbii, które warunkują przyznanie prawa do emerytury od ukończenia przez kobiety 60 lat i legitymowania się stażem co najmniej 20 lat pracy albo legitymowania się 35 - letnim stażem pracy bez względu na wiek. Sąd stwierdził, że nie ma racji organ rentowy, twierdząc, że po stronie ubezpieczonej spełnione zostały warunki do świadczeń po obu umawiających się stronach i że w związku z tym przepis art. 10 Umowy nie ma do niej zastosowania. Sąd Okręgowy wskazał, że podziela zarzut ubezpieczonej dotyczący naruszenia zasady równości wszystkich podmiotów wobec prawa wyrażonej w art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, gdyż fakt, że ubezpieczona, która legitymuje się dodatkowym stażem pracy w byłej Jugosławii

(ponad okres wymagany do przyznania emerytury w powszechnym wieku emerytalnym na podstawie przepisów prawa polskiego), nie może powodować jej gorszego traktowania pod względem wysokości świadczenia od innych ubezpieczonych legitymujących się tylko wymagany takim samym stażem w Polsce. Sąd stwierdził, że ubezpieczona w żadnym razie nie może ponosić negatywnych konsekwencji tego, że oprócz 26-letniego stażu pracy w Polsce posiada dodatkowy ponad 11-letni staż pracy na terenie byłej Jugosławii.

Wyrok Sądu Okręgowego zaskarżyły obie strony.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 15 lutego 2018 r., sygn. akt III AUa (...), oddalił obie apelacje (pkt 1), znosząc wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego (pkt 2).

Sąd Apelacyjny podzielił w całości ustalenia faktyczne i wywody prawne dokonane przez Sąd pierwszej instancji. W odniesieniu do apelacji organu rentowego Sąd wskazał, że stosownie do art. 10 Umowy z dnia 16 stycznia 1958 r. o ubezpieczeniu społecznym między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Republiki Jugosławii, jeżeli uprawniona osoba spełnia warunki do świadczeń według przepisów prawnych tylko jednej umawiającej się strony, organ ubezpieczenia rentowego tej strony przyznaje część świadczeń ustalonych w myśl postanowień art. 9 Umowy, jednakże częściowe świadczenia nie mogą być w tym przypadku niższe od świadczeń, jakie przysługiwałyby w myśl wewnętrznych przepisów, bez uwzględnienia okresów zatrudnienia (ubezpieczenia) na obszarze drugiej umawiającej się strony. Z materiału sprawy wynika, że ubezpieczona spełnia warunki do przyznania „pełnej” emerytury tylko na gruncie prawa polskiego. Takich warunków nie spełnia natomiast na gruncie przepisów obowiązujących w Republice Serbii. W ocenie Sądu, nie ma zatem racji organ rentowy, twierdząc, że po stronie ubezpieczonej zostały spełnione warunki do świadczeń po obu umawiających się stronach i że w związku z tym przepis art. 10 Umowy nie ma zastosowania do ubezpieczonej. Ubezpieczona miała przyznane przez Republikę Serbską prawo do emerytury, ale tylko proporcjonalnej, a nie związanej z ukończeniem wieku i legitymowaniem się stażem co najmniej 20 lat pracy albo legitymowaniem się 35-letnim stażem pracy bez względu na wiek. Skoro emerytura proporcjonalna przyznana skarżącej jest niższa od emerytury, która

przysługiwałaby jej w związku z osiągnięciem wieku emerytalnego i stażu pracy wykazanego na terenie państwa Polskiego, na podstawie art. 27 ustaw emerytalnej, Sąd Okręgowy w sposób uprawniony zmienił zaskarżoną decyzję i przyznał ubezpieczonej prawo do dochodzonego świadczenia.

Wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył w całości.

Zarzucono naruszenie prawa materialnego, to jest:

1) art. 91 ust. 2 w związku z art. 241 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, przez jego niezastosowanie w sprawie ubezpieczonej, która jest objęta zakresem zastosowania art. 10 ust. 2 Umowy o ubezpieczeniu społecznym pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii podpisanej w Warszawie dnia 16 stycznia 1958 r. i w konsekwencji nieprawidłowe uznanie, że art. 10 ust. 2 tej Umowy nie zobowiązuje organu rentowego do ustalenia polskiej emerytury ubezpieczonej w proporcji polskich okresów ubezpieczenia do sumy polskich okresów ubezpieczenia i okresów ubezpieczenia w byłej Bośni i Hercegowinie oraz w Republice Serbii w sytuacji, gdy ubezpieczona spełnia warunki do serbskiej emerytury (serbska instytucja przyznała emeryturę), podczas gdy Umowa ta jako umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą;

2) art. 10 ust. 2 Umowy o ubezpieczeniu społecznym pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii podpisanej w Warszawie dnia 16 stycznia 1958 r. przez jego błędną wykładnię i w konsekwencji jego nieprawidłowe zastosowanie wyrażające się w przyjęciu, że art. 10 ust. 2 tej Umowy pozwala na przyznanie emerytury pełnej (tj. z tytułu wyłącznie polskich okresów ubezpieczenia) w stanie faktycznym takim jak dotyczący ubezpieczonej, której decyzją z dnia 16 grudnia 2009 r. Fundusz Emerytalny i Inwalidztwa Ubezpieczenia Republiki Serbskiej przyznał prawo do emerytury serbskiej od 21 lipca 2009 r., uwzględniając do wymaganego stażu okres ubezpieczenia w byłej Bośni i Hercegowinie oraz w Republice Serbii i w Polsce, podczas gdy art. 10 ust. 2 Umowy wyraźnie wprowadza obligatoryjne ustalenie wysokości świadczenia w stosunku proporcjonalnym w odniesieniu do osób objętych tą Umową, którym to osobom przyznana została emerytura z obu państw

stron umowy (tzn. nawet wówczas gdy polski okres ubezpieczenia jest wystarczający do przyznania polskiej emerytury i bez znaczenia jest, czy przyznana serbska emerytura jest emeryturą pełną czy emeryturą proporcjonalną) - i w konsekwencji nieprawidłowe przyjęcie, że ubezpieczona jest uprawniona do otrzymywania polskiej emerytury ustalonej na podstawie wyłącznie polskich okresów ubezpieczenia, bez zastosowania proporcjonalnego obliczenia świadczenia;

3) art. 10 ust. 1 Umowy o ubezpieczeniu społecznym pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii podpisanej w W. dnia 16 stycznia 1958 r. przez jego zastosowanie w stanie faktycznym takim jak dotyczący ubezpieczonej, której decyzją z dnia 16 grudnia 2009 r. Fundusz Emerytalny i Inwalidztwa Ubezpieczenia Republiki Serbskiej przyznał prawo do emerytury serbskiej od 21 lipca 2009 r., uwzględniając do wymaganego stażu okres ubezpieczenia w byłej Bośni i Hercegowinie oraz w Republice Serbii i w Polsce, podczas gdy art. 10 ust. 1 Umowy dotyczy wyłącznie stanów faktycznych, gdy instytucja tylko jednego państwa strony umowy przyznała emeryturę, a zatem przepis ten nie ma zastosowania w tej sprawie;

4) art. 31 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów sporządzonej w Wiedniu dnia 23 maja 1969 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 74, poz. 439), przez jego niezastosowanie w sprawie ubezpieczonej, która jest objęta zakresem zastosowania art. 10 ust. 2 Umowy o ubezpieczeniu społecznym pomiędzy Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii podpisanej w Warszawie dnia 16 stycznia 1958 r., podczas gdy interpretacja tej umowy (w szczególności art. 10 ust. 2), w dobrej wierze, zgodnie ze zwykłym znaczeniem, jakie należy przypisywać użytym w nim wyrazom w ich kontekście, oraz w świetle jego przedmiotu i celu prowadzi do uznania, że Umowa wprowadza obligatoryjne ustalanie wysokości świadczenia w stosunku proporcjonalnym w odniesieniu do osób objętych tą Umową, którym to osobom przyznana została emerytura z obu państw - stron umowy (nawet wówczas gdy polski okres ubezpieczenia jest wystarczający do przyznania polskiej emerytury i bez znaczenia jest, czy przyznana serbska emerytura jest emeryturą pełną czy emeryturą proporcjonalną) - i w konsekwencji nieprawidłowe przyjęcie, że ubezpieczona jest uprawniona do

otrzymywania polskiej emerytury ustalonej na podstawie wyłącznie polskich okresów ubezpieczenia, bez zastosowania proporcjonalnego obliczenia świadczenia.

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania ze względu na jej oczywistą zasadność, argumentując, że Sąd Apelacyjny w sposób oczywisty błędnie zinterpretował art. 9 ust. 1 i ust. 2 oraz art. 10 ust. 1 i ust. 2 Umowy. Artykuł 10 ust. 1 zdanie drugie Umowy jednoznacznie wskazuje, że ocena spełnienia warunków do świadczenia następuje przy uwzględnieniu zasady sumowania okresów określonej w art. 4 Umowy. Sąd Apelacyjny błędnie wywiódł, że ubezpieczona nie spełniała warunków do świadczeń po obu umawiających się stronach. W sprawie bezsporne było, że decyzją z 16 grudnia 2009 r. Fundusz Emerytalnego i Inwalidzkiego Ubezpieczenia Republiki Serbskiej przyznał wnioskodawczyni prawo do emerytury serbskiej, uwzględniając do wymaganego stażu okresy zatrudnienia w byłej Bośni i Hercegowinie, w Republice Serbskiej oraz w Polsce.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Ubezpieczona, w odpowiedzi na skargę kasacyjną, wniosła o jej oddalenie w całości oraz zasądzenie na jej rzecz kosztów postępowania kasacyjnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna ma usprawiedliwione podstawy.

Na wstępie należy przypomnieć, że stosownie do art. 31 ust. 1 Konwencji wiedeńskiej o prawie traktatów sporządzonej w W. dnia 23 maja 1969 r., traktat należy interpretować w dobrej wierze, zgodnie ze zwykłym znaczeniem, jakie należy przypisywać użytym w nim wyrazom w ich kontekście, oraz w świetle jego przedmiotu i celu. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 23 maja 2019 r., III UZP 9/18 (niepublikowanej), proces interpretacji traktatu jest procesem

wielofazowym, w którym Sąd uwzględnia 1) zwykłe znaczenie wyrazów użytych w traktacie, 2) w ich kontekście oraz 3) w świetle przedmiotu i celu traktatu, a nadto, że Konwencja nie ustanawia hierarchii wskazanych metod interpretacyjnych ani też nie przyznaje pierwszeństwa żadnej z nich w stosunku do pozostałych oraz że zwykłe znaczenie wyrazu lub zdania nie jest jedynie problemem lingwistycznym lub słownikowym (Aguas del Tunari v Bolivia, CSID ARB/02/3, Award of 21 October 2005, para 91); metody interpretacyjne wskazane w art. 31 ust. 1 Konwencji nie powinny być stosowane w izolacji od pozostałych, przeciwnie nazwa tego przepisu „ogólna reguła interpretacyjna” nakazuje uznać, że metody te powinny być stosowane w łączności z pozostałymi w każdym procesie interpretacyjnym. Ostatecznie należy przyjąć, że podstawowe elementy interpretacji traktatu są następujące: 1) traktat, 2) dobra wiara, 3) zwykłe znaczenie wyrazu, 4) kontekst, 5) przedmiot i cel. Traktat należy interpretować w dobrej wierze, co oznacza m.in, że w przypadku, gdy przepisu traktat nie jest wystarczająco jasny, wówczas należy odwołać się do intencji stron traktatu. Jeżeli intencje stron są jasne i jednomyślne, wówczas przeważają nad innymi możliwymi rezultatami interpretacji. W przypadku zaś, gdy intencje stron nie są jasne lub różnią się między sobą, wówczas należy nadać przepisowi takie znaczenie, które w kontekście (*dans le cadre du text*), pozwala na racjonalne rozwiązanie problemu prawnego lub stwarza przypuszczenie, że propozycja strony, która podjęła inicjatywę, była sformułowana racjonalnie i w dobrej wierze (Application des dispositions de la Convention sur la Protection du Rhin contre la Pollution par les Chlorures du 3 Decembre 1976 ainsi que Protocole additionnel a cette convention adopte le 25 Septembre 1991, Award of 12 March 2004, par 74). Podobnie, gdy traktat jest otwarty na różne interpretacje, z których jedna umożliwia traktatowi wywołanie właściwych skutków inna zaś nie, wówczas zasada dobrej wiary oraz przedmiot i cele traktatu wymagają, aby przyjąć tę pierwszą interpretację. Zasada efektywności w procesie interpretacji traktatu (*ut res magis valeat quam pereat*) wymaga, aby interpretator nadał znaczenie i skuteczność wszystkim wyrazom traktatu. Interpretator nie ma swobody w doborze znaczenia, które mogłoby uczynić klauzule i przepisy traktatu nieużytecznymi lub zbytecznymi (Japan – Taxes on Alcoholic Beverages, AB-1996-2, WT/DS8, 10&11/AB/R (1996). Z kolei zwykłe znaczenie wyrazu użytego w traktacie nie jest

oderwane od kontekstu, w którym występuje. W przypadku, gdy odnośne wyrazy w ich naturalnym i zwykłym znaczeniu mają sens w ich kontekście, wówczas proces interpretacji się kończy. Jeżeli natomiast słowa w ich naturalnym i zwykłym znaczeniu są wieloznaczne lub prowadzą do nieracjonalnego rezultatu, wtedy i tylko wtedy sąd musi odwołać się do innych metod interpretacji i ustalić, co miały na myśli strony, gdy używały tych słów (Competence of the General Assembly for the Admission of the State to the United Nations, Advisory Opinion, I.C.J. Reports 1950, p. 8). Kontekst jest bezpośredni, gdy odnosi się gramatycznych konstrukcji przepisu lub zdania, w którym występuje interpretowany wyraz. Do kontekstu, w świetle którego ustalane jest zwykle znaczenie wyrazu, należą też takie czynniki jak tytuł traktatu i jego wewnętrzna struktura, a także wzajemne relacje między różnymi przepisami i ich funkcjami. Kontekst obejmuje również pewne koncepcje i instytucje, które legły u podstaw regulacji traktatowej jako całości; w rozpoznawanej sprawie koncepcja zabezpieczenia społecznego czy świadczenia. Kontekst, zgodnie z ust. 2 art. 31 Konwencji, obejmuje porozumienia dokumenty, instrumenty, praktyki w nim wymienione. Gdy zaś chodzi o przedmiot i cel traktatu, to przez przedmiot należy rozumieć materialną zawartość normy, przepisu, praw i obowiązków określonych traktatem. Przedmiot traktatu jest instrumentem pozwalającym osiągnąć cel traktatu, którym jest ogólny rezultat, jaki chcą osiągnąć za pośrednictwem traktatu jego strony (I. Buffard, K. Zemanek, „The „Object and Purpose” of the Treaty: An Enigma? Austrian Review of International and European Law 1998 vol. 3, p. 326). Przedmiot i cel traktatu mogą być rekonstruowane z preambuły traktatu i jego materialnych postanowień, z kolei przedmiot i cel traktatu mogą być użyteczne w interpretacji jego postanowień (United States – Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products, WTO Report of Appellate Body AB-1998-4, WT/DS58/AB/R 12 October 1998, para 114).

W myśl art. 4 ust. 1 umowy o ubezpieczeniu społecznym między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii podpisanej w W. dnia 16 stycznia 1958 r.: „Przy ustalaniu prawa do świadczeń będą uwzględniane okresy zatrudnienia (ubezpieczenia) i okresy zrównane z okresami zatrudnienia (ubezpieczenia), przebyte na obszarze obu Umawiających się Stron. Jeżeli przyznanie świadczenia jest uwarunkowane

przebyciem pewnego okresu w określonym zatrudnieniu, będą uwzględniane okresy takiego zatrudnienia na obszarze obu Umawiających się Stron". W przepisie tym wyrażono zasadę wzajemnego uwzględniania - przy nabyciu prawa do świadczenia - okresów zatrudnienia przebytych na obszarze drugiej umawiającej się strony. Tak więc, stosownie do art. 9 ust. 1 Umowy, organ ubezpieczenia rentowego każdej umawiającej się strony ustala według własnych przepisów prawnych i z uwzględnieniem postanowień artykułu 4, czy osoba spełnia warunki do uzyskania prawa do świadczeń. Ustalenie to może prowadzić do różnych wyników: 1) zainteresowany spełnia warunki nabycia prawa do świadczenia na podstawie własnych przepisów prawnych i z uwzględnieniem postanowień art. 4 Umowy w obu państwach, 2) zainteresowany spełnia warunki nabycia prawa do świadczenia na podstawie własnych przepisów prawnych i z uwzględnieniem postanowień art. 4 Umowy w jednym państwie. W wypadku opisanym w punkcie 2. zastosowanie ma art. 10 ust. 1 zdanie pierwsze Umowy, zgodnie z którym jeżeli uprawniona osoba spełnia warunki do świadczeń według przepisów prawnych tylko jednej umawiającej się strony, organ ubezpieczenia rentowego tej strony przyznaje część świadczeń ustalonych w myśl postanowień artykułu 9 niniejszej Umowy. Zatem organ ubezpieczenia rentowego ustala według własnych przepisów wysokość renty/emerytury wraz ze wszystkimi dodatkami i podwyżkami, tak jakby łączny okres zatrudnienia (ubezpieczenia) na obszarze obu umawiających się stron został przebyty całkowicie według prawnych przepisów tego organu; z tak obliczonej renty organ ubezpieczenia rentowego każdej umawiającej się strony wypłaca część świadczenia, odpowiadającą stosunkowi okresu zatrudnienia (ubezpieczenia), przebytego na obszarze danej strony, do łącznego okresu zatrudnienia (ubezpieczenia), przebytego na obszarze obu umawiających się stron (art. 9 ust. 2); z zastrzeżeniem, że częściowe świadczenia nie mogą być w tym przypadku niższe od świadczeń, jakie przysługiwałyby w myśl wewnętrznych przepisów, bez uwzględnienia okresów zatrudnienia (ubezpieczenia) na obszarze drugiej umawiającej się strony (art. 10 ust. 1 zdanie drugie). Umieszczony w zdaniu „jeżeli uprawniona osoba spełnia warunki do świadczeń według przepisów prawnych tylko jednej umawiającej się strony” zwrot „świadczeń” jest jasny w kontekście postanowień umowy. Chodzi o prawo do emerytury lub renty ustalone

na podstawie własnych przepisów prawnych i z uwzględnieniem postanowień art. 4 Umowy, czyli z uwzględnieniem zatrudnienia (ubezpieczenia) przebytego na obszarze obu umawiających się stron, co oznacza, że art. 10 ust. 1 Umowy normuje sytuację, w której - mimo zastosowania postanowień Umowy (zsumowania okresów ubezpieczenia w obu państwach) - w porządku prawnym jednej strony nie spełniają się warunki prawa do świadczeń. Zatem art. 10 ust. 1 ma zastosowanie do zainteresowanego, który w jednym z państw nie spełnił warunków prawa do emerytury w oparciu o przepisy prawa krajowego i z uwzględnieniem postanowień Umowy, a więc nawet po uzupełnieniu stażu emerytalnego zagranicznymi okresami. Oznacza to, że brak prawa do emerytury ma wynikać z nie tylko z „własnych przepisów prawnych” (przepisów krajowych), ale także „z uwzględnieniem postanowień artykułu 4”, który nakazuje wzajemne uwzględnianie zagranicznych okresów zatrudnienia (ubezpieczenia). Rację zatem ma skarżący, że w zakres normowania art. 10 ust. 1 Umowy nie wchodzi sytuacja, gdy zainteresowany uzyskał z obu państw emeryturę obliczoną *pro rata*. Innymi słowy, postanowienie to (art. 10 ust. 1 Umowy) dotyczy zainteresowanego, który w ogóle nie otrzymał emerytury z jednego z państw stron Umowy, bo nie spełniał jej przesłanek nawet po doliczeniu zagranicznych okresów ubezpieczenia.

Należy przypomnieć, że w myśl art. 87 ust. 1 Konstytucji RP, źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia. Z kolei podstawowym przepisem wyrażającym zasadę ustrojową jest art. 9 Konstytucji RP zawierający deklarację przestrzegania przez Rzeczpospolitą Polską wiążącego ją prawa międzynarodowego. Zgodnie z art. 91 Konstytucji RP, ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy (ust. 1); umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową (ust. 2). Umowa z dnia 16 stycznia 1958 r. o ubezpieczeniu społecznym między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Republiki Jugosławii ratyfikowana została pod rządami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

z dnia 22 lipca 1952 r. (jednolity tekst: Dz.U. z 1976 Nr 7, poz. 36), zgodnie z jej art. 25 pkt 7 (Rada Państwa ratyfikuje i wypowiada umowy międzynarodowe). Artykuł 241 ust. 1 obecnej Konstytucji stanowi, że "Umowy międzynarodowe ratyfikowane dotychczas przez Rzeczpospolitą Polską na podstawie obowiązujących w czasie ich ratyfikacji przepisów konstytucyjnych i ogłoszone w Dzienniku Ustaw, uznaje się za umowy ratyfikowane za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie i stosuje się do nich przepisy art. 91 Konstytucji, jeżeli z treści umowy międzynarodowej wynika, że dotyczą one kategorii spraw wymienionych w art. 89 ust. 1 Konstytucji". Należy zatem przyjąć, że Umowa ta ma obecnie status umowy międzynarodowej, ratyfikowanej za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie, bowiem dotyczy ona kategorii spraw wymienionych w art. 89 ust. 1 pkt 5 Konstytucji RP. W związku z tym ma ona pierwszeństwo przed uregulowaniami prawa polskiego (ustawy emerytalnej), czego następstwem są unormowania zawarte w art. 8 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym przy ustalaniu do emerytury i renty oraz przy obliczaniu ich wysokości uwzględnia się okresy ubezpieczenia za granicą, jeżeli tak stanowią umowy międzynarodowe oraz w art. 97 ustawy emerytalnej, w myśl którego osobom uprawnionym do emerytury lub renty oraz do świadczeń o charakterze rentowym z instytucji zagranicznych świadczenia przysługujące na podstawie ustawy wypłaca się w wysokości w niej określonej, jeżeli umowy międzynarodowe nie stanowią inaczej. W konsekwencji, organ rentowy jest zobowiązany do stosowania postanowień Umowy, co uniemożliwia ustalenie tak prawa do emerytury, jak i jej wysokości tylko z uwzględnieniem okresów ubezpieczenia przebytych w Polsce dla osoby, która legitymuje się także okresami ubezpieczenia na terenie Bośni i Hercegowiny oraz Republiki Serbii i z tego tytułu nabyła prawo do emerytury (proporcjonalnej) w Republice Serbii.

Na koniec dodać należy, że konstytucyjna zasada równości wobec prawa, wynikająca z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP, a będąca przepisem szczególnym wobec wyrażonej w art. 2 Konstytucji RP zasady sprawiedliwości społecznej, uzupełniona przez wynikający z art. 32 ust. 2 Konstytucji RP zakaz dyskryminacji, polega na tym, że wszyscy adresaci norm prawnych, charakteryzujący się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, mają być traktowani równo, a więc według jednakowej miary, bez zróżnicowań zarówno dyskryminujących jak i

faworyzujących. Nie zawsze jednak odmienne potraktowanie stanowi o braku równości i o dyskryminacji. Ocena owego zróżnicowania sytuacji podmiotów zawsze wynika z ustalenia, czy zróżnicowaniu temu można przypisać uzasadniony charakter. Zróżnicowanie zaś jest uzasadnione, jeśli pozostaje w związku bezpośrednim z celem przepisów, waga interesu, dla którego zróżnicowanie jest wprowadzone, pozostaje w proporcji do interesów naruszanych, zróżnicowanie nie uwłacza w sposób zasadniczy innym wartościom (por. np. orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego: z dnia 3 września 1996 r., K 10/96, OTK 1996 nr 4, poz. 33; z dnia 24 października 2001 r., SK 22/01, OTK-A 2001 nr 7, poz. 216).

Biorąc to pod uwagę, za usprawiedliwione należy uznać odmienne traktowanie emerytów korzystających z postanowień Umowy z dnia 16 stycznia 1958 r. o ubezpieczeniu społecznym między Rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Republiki Jugosławii, umożliwiającym nabycie prawa do emerytury (w obu umawiających się państwach) mimo niespełniania jej warunków według ich prawa krajowego (w tym polskiego). Ubezpieczona dwukrotnie była beneficjentem tej Umowy, po raz pierwszy wtedy, gdy w 2005 r. przyznano jej polską wcześniejszą emeryturę oraz po raz drugi, gdy w 2009 r. przyznano jej serbską emeryturę. Można twierdzić, że art. 10 ust. 1 *in fine* Umowy zapobiega nierównemu traktowaniu ubezpieczonych w ten sposób, że gwarantuje osobie uprawnionej jedynie do emerytury na podstawie prawa polskiego (niekorzystającej z dobrodziejstwa Umowy) świadczenie w wysokości takiej, jaka by przysługiwała, gdyby legitymowała się ona wyłącznie okresami ubezpieczenia w Polsce.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. i art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.

as